

органів виконавчої влади до органів, що здійснюють контроль. На вимогу цих органів виконавчі органи міських рад повинні надавати інформацію про виконання окремих делегованих повноважень. Порядок і терміни проведення перевірок здійснення виконавчими органами міських рад делегованих повноважень органів виконавчої влади визначаються керівником органу, що здійснює контроль. Отже, законодавством встановлено планові та позапланові перевірки виконання органами місцевого самоврядування делегованих повноважень. Слід зазначити, що можуть проводитися комплексні перевірки здійснення виконавчими органами міських рад делегованих повноважень органів виконавчої влади та заслуховуватися інформація посадових осіб місцевого самоврядування про стан виконання повноважень органів виконавчої влади.

Реальна ефективність діяльності органів місцевого самоврядування в Україні залежить від повноти визначення їх функцій, законодавчого врегулювання порядку делегування окремих повноважень органів виконавчої влади та здійснення контролю за виконанням власних і зазначених повноважень. Чітко визначені адміністративні процедури у сфері контрольно-наглядової діяльності сприятимуть підвищенню якості діяльності органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб.

Список літератури: 1. Конституція України // ВВР України. – 1996. – №30. – Ст. 141. 2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. №280/97-ВР // ВВР України. – 1997. – № 24. – Ст. 170. 3. Андрійко О. Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади України: Автореферат дис... д-ра юрид. наук. – Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К., 1999. 4. Адміністративне право України: Підручник для юрид. вузів і фак. / Ю. П. Битяк, В. В. Богущкий, В. М. Гарашук та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. – Х., 2001. 5. Гарашук В. М. Контроль та нагляд у державному управлінні. – Х., 2002. 6. Тихомиров Ю. А. Курс адміністративного права і процесу. – М., 1998. 7. Великий тлумачий словник сучасної української мови // Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусяк. – К., 2002. 8. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії і практики / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К., 2003. 9. Бахрах Д. Н. Адміністративное право России. Учебник для вузов. – М., 2002. 10. Адміністративное право России. В 3-х частях. Ч. 1. Учебник / Под ред. А. П. Коренева. – М., 1998. 11. Європейська хартія місцевого самоврядування // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 2002. – №10. 12. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. №586-ХІV // ВВР України. – 1999. – №20–21.

Надійшла 28.08.08

В. О. Іванцов

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У ГАЛУЗІ ФІНАНСІВ

Проблеми застосування правових засобів, їх своєчасного і якісного удосконалення відповідно до їх мети та призначення становить великий науковий та практичний інтерес, оскільки належно обрані правові засоби сприяють попередженню та припиненню

правопорушень, вихованню суспільства в контексті дотримання приписів нормативно-правових актів. Проте категорія «правові засоби» і похідна від неї «адміністративно-правові засоби» докорінно не вивчена в правовій науці. В юридичній літературі часто ці категорії доволіно трактуються і застосовуються переважно як узагальнюючі поняття з надто широким змістом.

Головною метою даної статті є дослідження категорії «адміністративно-правові засоби», визначення їх основних та специфічних ознак, що у свою чергу надасть можливість сформулювати поняття адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у галузі фінансів.

Етимологічно слово «засіб» означає прийом, спосіб, спеціальну дію, що дає можливість здійснити що-небудь, досягти чого-небудь; знаряддя, предмет, сукупність пристроїв для здійснення певної діяльності [1, с. 96; 2, с. 326]. Загальним для усіх понять, позначених словом «засоби», як неважко помітити, є те, що усі вони позначають предмети та явища з точки зору їх функціонального призначення, можливості використання для вирішення певних завдань.

У загальній теорії права термін «правові засоби» розкривається неоднаково. В. А. Хропанюк це поняття розглядає в контексті поняття «правовий вплив», «правове регулювання» і вважає, що «ці засоби утворюють цілісний, системний юридичний механізм, що забезпечує врегулювання всієї сукупності суспільних відносин, які є предметом правового регулювання» [3, с. 244–245]. Система правових засобів, згідно з точкою зору В. А. Хропанюка, є механізмом правового регулювання, основними структурними елементами якого є норми права, правовідносини і акти реалізації юридичних прав і обов'язків.

На думку А. В. Малько, засіб – це єдина ланка між суб'єктом та об'єктом діяння, між ідеальною моделлю мислення і матеріальним результатом. Тому, правові засоби є специфічним посередником, що включають як фрагменти ідеального (інструменти, засоби-встановлення – суб'єктивні права, обов'язки, пільги, заборони, заохочення, покарання і т. ін.), так і фрагменти реального (технологія, засоби-діяння, направлені на використання інструментів, – перш за все акти реалізації прав та обов'язків) [4, с. 360].

Багато авторів вважають правові засоби явищем правової дійсності [5, с. 17, 83–84; 6, с. 49–51]. Заперечуючи проти цих міркувань, С. С. Алексєєв, зокрема, зазначає, що «питання правових засобів є не стільки питанням виокремлення в особливий підвид діл тих чи інших фрагментів правової дійсності, скільки питанням їх особливого бачення у ... певному ракурсі – їх функціонального призначення, їх ролі як інструментів... вирішення соціальних завдань» [7, с. 349]. А спроби звести правові засоби до певного кола

правових явищ, до того ж таких, які мають «ненормативний» характер, учений вважає безпідставними. При цьому позиція автора, як видається, відбиває лише частину істини. Ігнорування в інструментальному підході засобів-діянь та посилання лише на інституціональну сторону розуміння юридичних засобів не дозволяє повністю враховувати всі ті чинники, за допомогою яких можна досягти поставлених цілей. Адже результат неможливо отримати тільки за допомогою субстанціональних явищ, які автоматично не призводять до потрібного ефекту. Потрібні ще дії, зусилля, активність, пов'язані з використанням наданих у законодавстві інструментів. Засоби-встановлення та засоби-діяння створюють разом необхідний й самодостатній для досягнення конкретної цілі інформаційно-енергетичний комплекс ресурсів [4, с. 363].

Таке розуміння засобів відповідає поглядам переважної більшості науковців у галузі філософії, згідно яких категорія «засіб» включає як інструментарій, так і його використання при отриманні бажаного результату. «Средства достижения цели – это объективные предметы и действия, включенные в структуру целеполагающей деятельности и обеспечивающие получение определенного результата» [8, с. 206; 9, с. 161].

В якості юридичного інструментаря під правовими засобами¹ необхідно розуміти закріплені Конституцією, нормами законів або інших правових актів прийоми, способи впливу на суспільні відносини з метою досягнення певного результату. До правових засобів відносять юридичні норми, правовідносини, індивідуальні правовстановлюючі вимоги та приписи, акти правозастосовчих органів тощо [10].

У системі зазначених засобів (прийомів, заходів, способів) виділяють кримінально-правові, цивільно-правові, дисциплінарні, адміністративно-правові та інші засоби впливу. Чинне місце серед них належить останнім.

Спираючись на вищевказане, поняття «адміністративно-правові засоби» буде позначати всю систему адміністративно-правових норм, яка розглядається з позиції їх функціонального призначення для вирішення певного кола завдань, регулювання відповідних суспільних відносин. Видається невірним твердження, що термін «правові засоби» в реалізації адміністративних відносин не поширений [11, с. 121]. Скоріше навпаки, адміністративно-правові засоби відрізняються найбільшим розмаїттям. Їм притаманний ряд властивостей, які, у свою чергу, характерні і для адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням

¹ В літературі їх часто називають також «правовими заходами», розуміючи під ними те ж саме, що і під правовими засобами.

у галузі фінансів. Загальні ознаки адміністративно-правових засобів тою чи іншою мірою розглядалися науковцями: О. М. Бандуркою, О. Є. Безсмертним, Д. М. Бахрахом, А. В. Ковалем, Т. О. Коломоець, А. Т. Комзюком, В. Т. Комзюком, В. К. Шкарупою та іншими. Спираючись на роботи науковців, далі детальніше зупинимось на аналізі юридичних особливостей (ознак, властивостей) адміністративно-правових засобів взагалі та тих, що застосовуються з метою протидії правопорушенням у галузі фінансів.

Адміністративно-правові засоби в комплексі є одним з ефективних структурних елементів охоронної діяльності органів держави, спрямованої на формування й розвиток суспільних відносин у різноманітних галузях (в тому числі й у галузі фінансів) на міцній нормативній основі. Видається, що дослідження змісту і об'єктивної обумовленості адміністративно-правової охорони суспільних відносин у галузі фінансів актуальне як у теоретичному, так і у практичному аспектах.

Аналізуючи правову природу адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у галузі фінансів, а також звертаючись до вищевказаних наукових джерел, на наш погляд, можна виділити наступні особливості цієї правової категорії.

1. Важливою ознакою адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у галузі фінансів є у з'ясуванні юридичної природи змісту слова «протидія». Фактично мова йде про боротьбу з правопорушеннями. Держава для відповідної діяльності використовує два методи: переконання та примус. З точки зору семантики, слово «протидія» означає дію, що спрямована проти іншої дії, перешкоджає їй [2, с. 992]. Тобто протидія полягає в активній діяльності, що направлена на попередження, припинення де-факто існуючого правопорушення та притягнення винних осіб до відповідальності. Отже, адміністративно-правові засоби протидії становлять примусові засоби, що застосовуються на підставі та в порядку, передбаченому нормами адміністративного права. Відповідні примусові засоби є заходами адміністративного примусу, що значною мірою впливає на визначення поняття адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у галузі фінансів. До того ж варто зазначити, що правопорушення в галузі фінансів із суб'єктивної сторони є корисливими. Як видається, застосування засобів переконання для боротьби з корисливими правопорушеннями є малоефективним, а отже й недоречним.

2. Мають правову природу, базуються на праві, застосовуються на основі норм права, а саме адміністративного права.

3. Іншою ознакою адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у галузі фінансів є те, що вони застосовуються переважно органами виконавчої влади та їх посадовими особами.

В окремих випадках їх застосування здійснюють суди (судді), коли відповідно до ст. 221 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП) на них покладений обов'язок щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі фінансів. При цьому варто зазначити, що заходи адміністративного примусу мають право застосовувати представники окремих об'єднань громадян, наділених деякими адміністративно-владними повноваженнями [12, с. 41]. Прикладом таких представників є дружинники, громадські інспектори тощо. Ураховуючи специфіку правопорушень у галузі фінансів, в Україні не існує відповідних громадських об'єднань, що мають право застосовувати примусові засоби з метою протидії правопорушенням у зазначеній сфері.

4. Адміністративно-правові засоби протидії правопорушенням в галузі фінансів застосовуються як до фізичних, так і юридичних осіб. До останніх можуть застосовуватися, наприклад, такі заходи: зупинення бюджетних асигнувань, опечатування кас, складів, архівів тощо [13; 14].

5. Відповідні засоби застосовуються до фізичних та юридичних осіб, які безпосередньо не підпорядковані органам і посадовим особам, які застосовують заходи впливу; іншими словами їх застосування не пов'язане із службовою підпорядкованістю, не може здійснюватися всередині тієї або іншої системи управління, а завжди має зовнішнє спрямування.

6. Однією з визначальних ознак адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у галузі фінансів є те, що вони застосовуються саме в примусовому порядку, тобто незалежно від волі і бажання суб'єкта.

7. Адміністративно-правові засоби дуже різноманітні, вони можуть мати характер морального, організаційно-правового, майнового, особистісного чи іншого впливу.

8. Підставою застосування відповідних правових засобів є вчинення правопорушення в галузі фінансів, а також виникнення загрози вчинення відповідного правопорушення. Наприклад, органами Державної податкової служби в Україні чи органами Контрольно-ревізійної служби в Україні провадяться постійні планові та позапланові перевірки підприємств, закладів та організацій.

9. Відповідні засоби застосовуються з метою протидії правопорушенням у галузі фінансів, під якими будемо розуміти адміністративні правопорушення, що передбачені гл. 12 КУпАП: «Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, галузі фінансів та підприємницької діяльності». Об'єкт відповідних правопорушень складають суспільні відносини у сфері формування, розподілу та використання централізованих та децентралізованих грошових фондів [15, с. 320].

10. Адміністративно-правові засоби протидії правопорушенням у галузі фінансів застосовуються з метою спонукання фізичних та юридичних осіб до виконання приписів загальнообов'язкових правил, попередження та припинення протиправних дій та бездіяльності, притягнення правопорушників до відповідальності.

З урахуванням загальнотеоретичного поняття «правові засоби», а також беручи до уваги специфічні особливості адміністративної галузі права і характеристики конкретних правових засобів, якими вона оперує, їхні істотні ознаки, можна дати визначення адміністративно-правовим засобам протидії правопорушенням у галузі фінансів.

На наш погляд, адміністративно-правові засоби протидії правопорушенням у галузі фінансів – це сукупність установлених нормами адміністративного права прийомів і способів за допомогою яких держава в особі уповноважених державних органів виконавчої влади, а в деяких випадках за допомогою суддів впливає на суспільні відносини у зазначеній сфері шляхом застосування до фізичних та юридичних осіб, які не перебувають в їх підпорядкуванні, незалежно від волі і бажання останніх, примусових заходів впливу морального, майнового, організаційного та особистісного характеру у випадках вчинення або загрози вчинення особами правопорушення, об'єктом яких є суспільні відносини у сфері формування, розподілу та використання централізованих та децентралізованих грошових фондів з метою попередження та припинення порушень загальнообов'язкових правил, притягнення винних до відповідальності. Такі засоби складають чисельну і розгалужену сукупність, що потребує спеціальної наукової класифікації, розробка якої становить перспективний напрямок подальших наукових пошуків в цьому питанні.

Список літератури: 1. Новый тлумачний словник української мови: 2 том. – К. – 1999. – 911 с. 2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с. 3. Хропанюк В. Н. Теория государства и права, М., 1996. – 378 с. 4. Проблемы теории государства и права: Учебное пособие / Под ред. М. Н. Марченко. – М.: Юрист, 2002. – 656 с. 5. Пугинский Б. И. Гражданско-правовые средства в хозяйственных отношениях. – М., 1984. – 224 с. 6. Калмыков Ю. Х., Баранов Н. А. Правовые средства обеспечения имущественных потребностей граждан: Гражданское право в сфере обслуживания. – Свердловск, 1984. – 152 с. 7. Алексеев С. С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования. – М.: «Статус», 1999. – 712 с. 8. Материалистическая диалектика. Краткий очерк теории / П.Н. Федосеев, И. Т. Фролов, В. А. Лекторский и др. 1. – 2-е изд. доп. – М.: Политиздат, 1985. – 350с. 9. Общество и сознание / Пер с нем. Колдаевой М. Б.; Общ. ред и вступ. ст. Углядова А. К. – М.: Прогресс, 1984. – 239 с. 10. Алексеев С. С. Правовые средства: постановка проблемы, понятие, классификация // Советское государство и право. – 1987. – № 6. – С. 12–19. 11. Бахрах Д. Н. Административная ответственность. – Пермь: Кн. изд-во, 1966. – 193 с. 12. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: Монографія. – Х.: НУВС, 2002. – 336 с. 13. Бюджетний кодекс України // ВВР України. – 2001. – № 37 – 38. –

Ст. 189. 14. Про державну податкову службу в Україні: Закон України від 04 грудня 1990 року // ВВР України. – 1991. – №6. – Ст. 38. 15. Іванцов В. О. Питання щодо виокремлення адміністративних правопорушень в галузі фінансів // Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку. Зб. мат. Міжнародної науково-практичної конференції (17-18 травня 2008 року, м. Суми). Ч. I. – Суми, Видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1», ТОВ 2008. – 396 с.

Надійшла до редколегії 08.08.08

О. О. Леонідова

ВИДИ ТА СКЛАД АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ

Проблеми побудови правової держави на даний момент є надзвичайно актуальними. Важливим засобом підтримання правопорядку в нашій країні є встановлення юридичної відповідальності, в даному випадку – адміністративної. Розглядаючи питання про види адміністративних правопорушень в сфері телекомунікацій можна зазначити, що тут відповідальність виступає не тільки як засіб покарання особи, яка вчинила те чи інше правопорушення, передбачене Кодексом України про адміністративні правопорушення (надалі – КУпАП), а є запобіжником вчинення правопорушень у цій сфері в майбутньому. Зараз цей нормативний акт містить близько тридцяти п'яти складів адміністративних проступків в сфері телекомунікацій, на що ми й звернемо увагу.

Загальні питання адміністративної відповідальності, адміністративного правопорушення, визначення видів адміністративних правопорушень в тій чи іншій сфері, регулювання телекомунікаційного розвитку висвітлювались у роботах багатьох вчених-адміністративістів, таких як В. Колпакова, М. Ковалів, І. Бачило, Ю. Битяка, І. Арістової, Л. Коваля, О. Остапенко. Але дослідженню адміністративних проступків саме в сфері телекомунікацій взагалі не приділялось достатньої уваги. Тому метою даної статті є порівняння та поглиблений аналіз ст.ст. 144–148-5 КУпАП для визначення об'єкта даних правопорушень, який служить критерієм розмежування одних правопорушень від інших і за допомогою якого відбудеться віднесення даних правопорушень до окремої глави в КУпАП під назвою «Адміністративна відповідальність в сфері телекомунікацій».

У зв'язку із значним розмаїттям і значною поширеністю адміністративних проступків єдиного критерію для їх класифікації не існує. У чинному законодавстві про адміністративну відповідальність критерієм класифікації адміністративних проступків виступає родовий об'єкт посягання, тобто зміст суспільних відносин (наприклад, громадський порядок, власність, порядок управління), що охороняються, та галузева спрямованість проступку – конкретні галузі державного управління та суспільної діяльності